

Van de voorzitter

Hebt u ook zo genoten van de Olympische Spelen? We mogen trots zijn voor de door ons land behaalde resultaten. Uit commentaren begrijp ik dat deze resultaten voor een belangrijk deel zijn te danken aan het beperken van het aantal deelnemers, maar daarbij wél te letten op kwaliteit. Je zou kunnen zeggen: 'in der Beschränkung zeigt sich der Meister'. Iets dat we missen bij onze lokale politiek terwijl we dat dringend nodig hebben.

U weet vast nog dat begin van de zomer wethouder De Vries plotseling met een afwijkende visie op bezuinigingen kwam: de provincie moest maar bijdoeken om de tram haalbaar te maken. Ook zou de Zuidelijke Ringweg als mogelijke bezuiniging worden bekeken. Er ontstond een verwarrende situatie die ons zeer onwelkom leek. We hebben er dan ook een brief aan gewijd. We vinden deze brief belangrijk genoeg om op te nemen in dit bulletin.

Als Vrienden van de Stad Groningen zijn we trots op onze stad. We laten dat in praktijk ook zien. Maar tegelijkertijd moeten we kritisch zijn op wat er gebeurt. We informeren u hier met enige regelmaat over. Het in dit nummer opgenomen activiteitenverslag zet dat nog eens duidelijk op een rij. De moeite waard om te lezen, dan ziet u dat we behoorlijk actief zijn. Daarvoor kunnen we de nodige steun gebruiken. We zouden het dan ook zeer op prijs stellen als u vrienden of kennissen eens kennis laat maken met de activiteiten van onze stichting of beter nog aanmeldt als donateur.

Pieter Bootsma heeft een interessant artikel geschreven over de in voorbereiding

zijnde nieuwe bestemmingsplannen voor de binnenstad. Vanzelfsprekend zullen we de voortgang daarvan kritisch volgen en commentaar geven waar dat nodig is.

Het artikel lezend moest ik sterk denken aan het boek van prof. Auke van der Woud: 'een Koninkrijk vol sloppen'. Vooral nadat ik in de krant van zaterdag 9 augustus jl. een artikel las over de bouw van een vier verdiepingen hoog gebouw voor studentenhuisvesting in een achtertuin aan de Blekerstraat. Zou de gemeente zo'n tien tot vijftien jaar geleden hebben gedacht dat dit soort ontwikkelingen zich niet zou voordoen?

Volgens mij is het zonder meer economische ontwikkeling voorop stellen, lees: dit niets in de weg te leggen, een verschijnsel waarvan we kunnen weten dat dit tot ongewenste ontwikkelingen leidt. We kunnen dat leren uit de geschiedenis. In de negentiende eeuw was maximale vrijheid voor de economische ontwikkeling ook het ideaal. Wat we toen hebben gezien is dat achterterreinen werden volgebouwd met woningen. Dat waren destijds huizen waarin veelal eenkamerwoningen waren ondergebracht. Op die manier ontstonden sloppen en stegen waar de minbedeelden waren gehuisvest. Het werden de achterbuurten.

Dat zal nu niet direct aan de orde zijn, maar uit het project aan de Blekerstraat blijkt duidelijk dat uit economisch motieven zonder meer een project wordt ingezet waar de burens veel last van hebben. Ik vind dit een voorbeeld van doorgeslagen ruimte voor economisch gewin. Dergelijke ontwikkelingen met hoge bouw moeten volgens mij niet op onze stadse binnen-terreinen bij woningen kunnen, nergens.

Ook dit keer wens ik u veel leesplezier.

Geachte leden van de Raad

Onderstaande brief stuurde het bestuur van de Stichting van de Vrienden van de Stad op 7 juni jl. aan de leden van de raad van de Gemeente Groningen

Deze week is de voorjaarsbrief 2012 van B en W verschenen. Daaruit blijkt dat de financiële situatie van Groningen alles behalve rooskleurig is. Dat betekent dat er belangrijke besluiten moeten worden genomen. Daar hoort de afweging over grote projecten bij (Forum, tram etc.). Maar we hebben sterk de indruk dat door B en W een strategie wordt gevolgd welke grote risico's met zich mee brengt. Vooral het opvoeren van de Zuidelijke Ringweg voor mogelijke bezuiniging is onverantwoord. Schrappen of lang uitstellen van dit project maakt de gemeente volkomen ongeloofwaardig, zeker omdat juist de gemeente uit het oogpunt van bereikbaarheid al decennia lang heeft aangedrongen op het verbeteren van de bereikbaarheid via de Zuidelijke Ringweg. Bovendien komt het overgrote deel van de financiering van het rijk. Laten vallen van dit project leidt er onvermijdelijk toe dat het rijk voorlopig niet meer inzet op de Zuidelijke Ringweg.

Bij het aantreden van het college van B en W hebben we naar aanleiding van het collegeprogramma als Stichting Vrienden van de Stad Groningen in onze brief van 13 mei 2010 aan het College van B en W er onze verbazing over uitgesproken dat in het programma niet was aangegeven welke projecten bij tegenvallers prioriteit zouden krijgen voor handhaving. Dit omdat toen al was te voorzien dat er grote bezuinigingen op de

gemeente zouden afkomen. Het programma ging ervan uit dat alle grote projecten 'gewoon' door zouden gaan. Wij hebben toen onze twijfels uitgesproken over de haalbaarheid daarvan vanwege de (te) grote lasten. De financiële situatie is intussen danig verslechterd.

Via de pers vernemen we nu dat de nodige spanningen ontstaan binnen het college, maar ook tussen de provincie en de gemeente. Wij achten dat geen goede zaak. Provincie en gemeente hebben elkaar nodig waar het gaat om de stad en de regio. Een constructieve opstelling van de gemeente - en natuurlijk ook van de provincie - is daarbij noodzaak.

In eerdere reacties van ons op de tramplannen hebben we aangegeven dat we op zich niet tegen de tram zijn, maar dat we wel tegenstander zijn van een grote regiotram die door de binnenstad gaat. Ook hebben we gepleit voor een goedkopere vorm van een 'normale tram'. Nu de financiële problemen kennelijk niet beheersbaar lijken te worden binnen de huidige economische situatie lijkt het ons beter een duidelijke keuze te maken dan eindeloos op het scherp van de snede door te gaan. Doorgaan betekent immers dat het risico van te hoge lasten voor de burgers reëel wordt en/of dat de ritprijzen voor het openbaar vervoer te hoog worden waardoor er minder mensen van de tram gebruik zullen maken.

De behoefte aan de tram vloeit voort uit de wens de stad optimaal bereikbaar te houden. Die bereikbaarheid houdt primair in dat personen vanuit de regio dicht bij de stad kunnen komen om ver-

volgens gemakkelijk naar hun bestemming in de stad door te kunnen reizen. De bereikbaarheid van buitenaf is vooral een zaak van de regiotram en van de auto.

De regiotram speelt voor de bereikbaarheid ons inziens een grotere rol dan de tram dóór de stad.

De keuze zou wat ons betreft dan ook moeten zijn: de regiotram dóór de stad te laten vallen, maar de regiotram vanuit de regio in ieder geval overeind te houden.

Het verkeer door de stad zelf zal dan kunnen gebeuren door middel van een goedkopere 'kleine' tram. Maar wat ons betreft is een efficiënt bussysteem ook acceptabel.

Voor bereikbaarheid door de auto is de stad goed bezig met de aanleg van transferia.

Indien door deze bezuiniging geld beschikbaar blijft kan dit voor andere projecten worden gebruikt die samenhangen met de bereikbaarheid (denk een vergroten van transferia e.d.).

Een andere mogelijkheid om te bezuinigen is het verkleinen van het Forum. Wij hebben over het Forum in het verleden opgemerkt dat wij het gebouw te groot

vinden, stedenbouwkundig maar ook functioneel. Door een kleiner Forum zal de stedenbouwkundige kwaliteit van de oostzijde van de Grote Markt zeker worden verbeterd. Tegelijkertijd zal het project minder op de gemeentelijke begroting drukken, zowel bij de oprichting als ook bij de exploitatie.

Kortom; wij zijn van mening dat de Zuidelijke Ringweg geen onderwerp mag zijn bij de bezuinigingsdiscussie. Wat betreft de grote projecten pleiten wij ervoor de tram te laten vallen dan wel te kiezen voor een 'kleine' tram. Een andere mogelijkheid die ons inziens zeker moet worden bekeken is een kleiner Forum.

Wij menen er goed aan te doen u van onze mening op de hoogte te stellen. Groningen is een prachtige stad, zeer leefbaar en levendig. Als de stad voor lange tijd op 'zwart zaad' zit verliest zij de speelruimte om voor belangrijke zaken zoals cultuur af en toe wat extra's te kunnen doen.

Wij zijn van mening dat door nu de juiste keuzes te maken Groningen ook in de toekomst haar aantrekkingskracht kan behouden.

PIETER BOOTSMA

Op weg naar een nieuw bestemmingsplan voor de binnenstad

Sinds 2008 kent het Koninkrijk een nieuwe Wet op de Ruimtelijke Ordening. De wet eist van de gemeentebesturen dat de bestemmingsplannen die een kader bieden voor het gebruik, de bestemming van het gemeentelijk grondgebied, elke tien jaar opnieuw worden vastgesteld. Het gemeentebestuur van Groningen is al

een paar jaar druk doende de 150 bestemmingsplannen die de stad rijk is te herzien en opnieuw vast te stellen.

Een gestaag bombardement van berichten over voorontwerp-, ontwerp-, en vastgestelde bestemmingsplannen daalt sindsdien op de lezers van de Gezinsbode neer.

Men is nu toe aan het bestemmingsplan voor de binnenstad binnen de diepenring. Het gemeentebestuur heeft voor de vaststelling van dit, wellicht lastigste deel van de bestemmingsplanoperatie, weliswaar respijt gekregen van de rijksoverheid maar in 2014 moet ook dit bestemmingsplan gereed zijn. Dat door de gemeenteraad vastgestelde document is dan nog vatbaar voor bezwaren die door de Raad van State moeten worden behandeld maar de verwachting is dat deze de zaken in een jaar zal hebben afgerond. De overheid gaat nu eenmaal niet over een nacht ijs.

Al deze wijsheden konden de Stadgers vernemen die de moeite hadden genomen om de startbijeenkomst voor de burgerij op 11 juli jl. in *Forum Images* over het proces dat tot het bestemmingsplan voor de binnenstad leidt, bij te wonen. Het belangrijkste bestemmingsplan van alle 150, want aldus wethouder De Vries die het openingswoord op de bijeenkomst sprak *de binnenstad is de huiskamer van Groningen*. Hij bedoelde daarmee te zeggen dat de binnenstad de plek is waar het allemaal gebeurt.

Een tijd van dynamiek

De uitnodiging om de bijeenkomst bij te wonen was vergezeld van een notitie waarin het gemeentebestuur de ontwikkelingen beschrijft die in het Groningse stadshart in de afgelopen decennia hebben plaats gehad en welke verwachtingen hij voor de komende periode heeft. Na de neergaande spiraal in de jaren '70 en '80 heeft de stad zich herpakt met

spraakmakende projecten als het verkeerscirculatieplan, de bouw van grote parkeergarages, het Groninger museum, de Waagstraat en de uitvoering van het meerjarenproject *Binnenstad Beter*. Niet alle gemeentelijke voornemens lukten: het plan voor de Noordwand van de Grote Markt annex de parkeergarage onder de Markt ging in een referendum ten onder. Van de projecten die nu gerealiseerd (moeten) worden, de Oostwand, het Forum en de regiotram staat ook het laatste financieel op losse schroeven. Het bestemmingsplan dat sinds 1995 voor de binnenstad geldt is uitdrukking van deze Groningse dynamiek.

Andere tijden

Maar A.D. 2012 zijn onze verwachtingen veranderd. *Economische crisis* is het wachtwoord geworden en het besef dat we een lange periode van geringe economische groei zullen meemaken is ook tot Groningen doorgedrongen. En dus zal het bestemmingsplan geschreven worden met een heel ander accent dan dat van 1995, niet meer met de nadruk op ontwikkeling, maar op het beheer van de binnenstad. De rol en de betekenis van de "historische stad" komt in de planning op de voorgrond. Na de onstuimige dynamiek de bezinning. We zien om in verwondering naar wat we bezitten en koesteren de historische waarden van het stadsgebied.

Een ander plan in 2014

Het plan van 1995 was zeer ruimtegevend. Men moest ontwikkelingen niets in de weg leggen. Nu zal per deel van de straat of bouwblok worden vastgelegd of er bouwontwikkelingen zijn toegestaan en zo ja in welke mate. En als ontwikkeling is toegestaan dan moet in ieder geval recht worden gedaan aan de historische omgeving. De drie nu nog vigerende bestemmingsplannen voor de binnenstad kennen alle de afwijkingsbevoegdheid: het college kan een extra bouwlaag boven de maten van het bestemmingsplan toestaan en vaak is door het college van deze bevoegdheid gebruik gemaakt. Aan deze praktijk zal paal en perk worden gesteld. (in het ontwerp bestemmingsplan Hortus-Noorderplantsoen is dit voor het eerst het geval). Het bebouwen van de binnenterreinen en van het binnengroen wordt aan banden gelegd en wellicht wordt ook een regeling voor

*Dakenlandschap gezien vanuit RO/EZ;
foto: Pieter Bootsma*

de bescherming van het dakenlandschap in het plan opgenomen.

De bijeenkomst van 11 juli

Nadat de aanwezigen zijn voorgelicht over de opzet van een bestemmingsplan in het algemeen kunnen de Stadlers hun vragen en opmerkingen kwijt aan de fine fleur van de Groningse bestemmingsambtenaren. Over de leegstand in winkelstraten bijvoorbeeld door de terugloop van het aantal detailhandelszaken, ondermeer tengevolge van de handel via het internet. Een van de aanwezigen spreekt over een leegstand van 40% binnen vijf jaar. Het komende bestemmingsplan zal hierop anticiperen, is de reactie, doordat panden makkelijk in functie zullen kunnen "verschieten", bijvoorbeeld van winkel- tot woonfunctie. Daarmee zal verloedering van de straat kunnen worden voorkomen. Een bewoner van de Visserstraat betreurt de achteruitgang van de Visserstraat. In de jaren '80 waren er initiatieven om hier een soort Folkingestraat van te maken

met winkeltjes en galeries en woningen voor kunstenaars. De straat verloedert nu door sloop en nieuwbouw die niet past in het karakter van de Visserstraat, bijvoorbeeld de door de R.U.G. gepleegde nieuwbouw. Moet bij het verlenen van een sloopvergunning niet de welstandscommissie betrokken worden? De stemming in de zaal neigt naar een betere bescherming van de waardevolle woonomgeving door de gemeente.

Op weg naar een nieuw bestemmingsplan binnenstad, heet de notitie waarin de vertrekpunten voor het nieuwe plan zijn geformuleerd. Burgers worden uitgenodigd aan de verdere uitwerking deel te nemen door in een klankbordgroep zitting te nemen. Ook het bestuur van de Vrienden van de Stad heeft zich voor de klankbordgroep opgegeven. Verder wordt een publieke bespreking van het mogelijke ontwerp in het vooruitzicht gesteld. *Draagvlak*, dat is waar het om gaat, voor het plan en voor de rolopvatting van de gemeentelijke overheid in deze onzekere tijden.

TINEKE VOOLJS

Interview met Gerjan Kelder

‘Opvallend is dat mijn werk samenvalt met de rode draad in mijn leven: het streven naar dierenwelzijn en mijn liefde voor muziek en reizen.’

Het laatste interview in de serie gesprekken met 'nieuwe' raadsleden is het interview met Gerjan Kelder, fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren. Twee jaar geleden begonnen we deze serie. Intussen zijn de toen nog nieuwe raadsleden meer ervaren, maar ze blijken nog steeds enthousiast voor het raadlidmaatschap. Dat laatste geldt zeker voor Gerjan Kelder. Als fractievoorzitter van een eenmansfrac-

tie is hij verantwoordelijk voor de standpunten van de fractie en moet hij het woord voeren over alle onderwerpen die in de commissies en gemeenteraad aan de orde komen op het terrein van Beheer en Verkeer, Ruimte en Wonen, Werk en Inkomen, Financiën en Veiligheid, Onderwijs en Welzijn en Cultuurverandering. Hij wordt daarbij gesteund door de drie leden van de steunfractie die vier commissies voorbereiden. Hijzelf doet Beheer

en Verkeer en Cultuurverandering. Tijdens de wekelijkse fractievergadering op maandag worden de verschillende agendapunten besproken en een fractiestandpunt ingenomen waarbij de meerderheid beslist. Soms moet Gerjan Kelder een standpunt verdedigen waar hij zelf niet achter staat, maar de leden van de steunfractie wel.

Naast zijn werk als raadslid is Gerjan docent aan de NHL Hogeschool bij de opleiding Communication & Multimedia Design. In de minor "Art 'n' Sound" van deze opleiding leert hij studenten hoe ze met multimedia muziek kunnen maken voor een filmpje, een website of hoe ze een band kunnen opnemen voor een videoclip bijvoorbeeld. Hij doet dit een dag in de week. Daarnaast is hij een dag in de week coördinator internationalisering voor deze opleiding. Hij legt contacten met opleidingen in het buitenland met het oog op uitwisseling van studenten die met een Erasmusbeurs een half jaar in het buitenland kunnen studeren of vanuit het buitenland hierheen komen. Hij heeft vooral contacten in Zweden, Portugal, Spanje, Turkije en Ierland.

Zijn muziekopleiding kreeg Gerjan o.a. aan het Conservatorium van Groningen en later op de afdeling Muziektechnologie in Hilversum, een afdeling van de Hogeschool voor de Kunsten uit Utrecht.

Verder heeft hij ook nog een eigen studio Clay Records, in een ruimte in het Paleis waar hij muziek componeert voor mediatoepassingen en ook film- en muziekopnames maakt van o.a. bandjes.

"Opvallend is dat mijn werk samenvalt met de rode draad in mijn leven: het streven naar dierenwelzijn en mijn liefde voor muziek en reizen,"

Hoe realiseer je als gemeenteraadslid voor de Partij voor de Dieren de partijstandpunten in de gemeentelijke politiek?

"Alle onderwerpen in de gemeenteraad gaan over de Stad. We proberen een link te leggen tussen deze onderwerpen en onze eigen standpunten. We gaan daarbij uit van vier pijlers: duurzaamheid, persoonlijke vrijheid, persoonlijke verantwoordelijkheid en mededogen. Ook leggen we de relatie tussen de gemeentepolitiek en de wereldvoedselproblematiek. De intensieve vee-teelt is bijvoorbeeld slecht voor de wereldvoedselsituatie en de verandering van het klimaat: de teelt van soja voor de intensieve veehouderij gaat ten koste van het oer-

woud en de hoeveelheid voedsel die beschikbaar is voor de bewoners van de derde wereld. Vandaar bijvoorbeeld onze motie voor het Lupinepaviljoen in de Floriade. Lupine als vleesvervanger kan een belangrijke rol spelen in de overgang van een op dierlijke eiwitten gebaseerd dieet naar een meer plantaardig dieet en verbindt bovendien de hoofdthema's van de Floriade 2022 met elkaar: water, energie, gezondheid, voedsel en duurzaamheid. De Floriade is een mooie kans voor de gemeente om haar visie op een duurzame toekomst te etaleren. Bovendien kunnen de Veenkoloniën, waar nu lupine verbouwd wordt, een duwtje in de rug goed gebruiken en het is ook daarom goed dit product in de schijnwerpers te zetten. De motie is overgenomen door de wethouder."

De Partij voor de Dieren maakt veel gebruik van het indienen van moties als middel om het beleid van B en W op het gebied van Dierenwelzijn, Natuur en Milieu te beïnvloeden.

Kelder noemt een aantal voorbeelden:

"- een motie aanlijngedod tegen de te ver doorgesloten aanlijning van honden. Het moet niet zo zijn dat je vlakbij je voordeur aangekomen je hond van de lijn doet voordat je de deur opent en dat je net op dat moment een bekeuring krijgt. Het hondenaanlijnbeleid is iets te ver doorgesloten. De Partij voor de Dieren wil alleen aanlijning in gebieden met veel drukte zoals in het centrum van Groningen, in gebieden met veel verkeer en in parken. De motie is verworpen, slechts één andere partij steunde de motie.

- de motie proefdiervrije schoonmaakmiddelen die de gemeente verzoekt over te gaan tot een proef hiermee. Deze motie is aangenomen.

- de motie vleesconsumptie vraagt om in de regionale voedselvisie die zich richt op verduurzaming van het landbouwbeleid voor de regio Groningen-Assen niet alleen aandacht te besteden aan de gevolgen van het landbouwbeleid voor ons eigen land, maar ook een hoofdstuk te wijden aan de mondiale gevolgen van de vleesconsumptie. Deze motie is aangenomen.

- de motie Meat Free Monday verzoekt B en W om het initiatief te omarmen om eens in de week een vleesloze dag in te voeren (bijvoorbeeld in de gemeentelijke restaurants

en kantines.) Als alle Nederlanders een vleesloze dag zouden invoeren zou de klimaatdoelstelling voor huishoudens gehaald worden. De gemeente heeft een belangrijke voorbeeld- en signaalfunctie naar de bevolking toe. Deze motie werd aangenomen

- *de motie voorkeursbeleid voor circussen zonder wilde dieren* werd aangenomen net als de *motie optocht Goedheiligman* tegen het meelopen van olifanten is de sinterklaasoptocht

- *de motie informatie bij de vispas* is aangenomen. Deze motie verzoekt om informatie te geven bij het verlenen van de vispas over de gevolgen van het vissen voor vissen en vogels."

Wat vind je van het binnenstadsbeleid van de gemeente Groningen?

"De oude binnenstad van Groningen moet gekoesterd worden. Ik ken de oude binnensteden van Vilnius en Talinn bijvoorbeeld waar de historische bebouwing die zich door de eeuwen heen als mooi heeft bewezen goed geconserveerd wordt. Dat zou ook in Groningen moeten gebeuren. De nieuwe oostwand zou in oude stijl moeten worden gebouwd. Bovendien zouden er een paar bomen op de Grote Markt moeten worden geplaatst en een fontein. Mensen komen daar bij elkaar. De Grote Markt wordt dan een plek om dagelijks te verblijven in plaats van een plein om over te steken.

De Partij voor de Dieren is tegen de bouw van prestigeprojecten zoals het Forum in de binnenstad. Dat geld kan beter worden besteed aan duurzaam (ver)bouwen van woningen en aan de zorg. De Partij voor de Dieren is wel voor de regiotram als hij ook daadwerkelijk de provincie inrijdt, maar tegen de regiotram door de binnenstad. Waarom kan de tram niet om het centrum heen rijden en kunnen de bezoekers van de Grote Markt niet vanaf het Zuiderdiep gaan lopen? Zolang onzeker is of de regiotram in de provincie doorgaat, kan het plan voor de regiotram in de binnenstad beter worden opgeschort. Een motie van ons hierover is verworpen door praktisch alle partijen. Naar het Zernike kan een korte aftakking vanaf de nabijgelegen spoorlijn gaan. De offers van de stad zijn te groot voor alleen een stadstram, zowel de aantasting van het stadsgezicht als ook de financiële offers."

Waar staat jullie partij tussen rechts en

links in het politieke spectrum?

"De Partij voor de Dieren is een middenpartij. Als het gaat om dierenwelzijn en duurzaamheid bijvoorbeeld krijgen we weinig steun van de VVD en het CDA, maar meer van linkse partijen, als het bijvoorbeeld om het Forum gaat en om persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid, kunnen we juist wel samenwerken met de VVD."

Wat zien jullie als de toekomst voor de veeteelt?

"Wij streven naar biologisch dynamische veeteelt, kleinschaligheid en weidegang."

In het verkiezingsprogramma staat dat de BTW op vlees, op het ogenblik 6%, verhoogd moet worden naar 19%. Geldt die 19% ook voor het 'groene vlees'?

"Ja want, ook biologische koeien produceren methaangas dat het broeikaseffect versterkt."

Dus eigenlijk willen jullie alle veeteelt afschaffen, ook de biologische?

"Wij willen de Bio-Industrie (vee-industrie) afschaffen!

Als Partij koesteren we biologische landbouw en willen we uitsluitend biologisch dynamische veeteelt.

Maar in feite blijft het een raar idee dat mensen dieren opeten, ook als ze een goed leven hebben gehad.

Er zijn genoeg alternatieven en het is nergens voor nodig. Dat laatste is meer mijn persoonlijke ding en veel leden van de partij denken er net zo over.

Als Partij dragen we niet uit dat we geen biologische veeteelt willen, maar dragen we wel uit dat we vinden dat mensen minder vlees zouden moeten eten en als ze dan toch vlees eten, dan het liefst zo diervriendelijk mogelijk.

Echt diervriendelijk vlees bestaat natuurlijk niet want geen enkel dier vindt het fijn om doodgemaakt te worden toch?

Heb je wat kunnen bereiken van de doelen van de Partij voor de Dieren door het raadslidmaatschap?

"We zijn nu dik twee jaar bezig, het is nuttig, het is zwaar, maar we bereiken wel veel.

Onlangs hadden we een succesje na het stellen van schriftelijke vragen aan B en W over het showen van bont tijdens een grote modeparade in september.

De organisatie besloot uit zichzelf hiervan af te zien voordat het antwoord van B&W binnen was."

Wordt de Hortusbuurt in het nieuwe bestemmingsplan beschermd?

Evert Westra, in leven lange tijd cantor-organist van de Nieuwe Kerk, geeft in 1983 zijn monografie over deze kerk de naam mee dat het de kerk was voor Jan Rap en zijn maat. En daarmee typeert hij in zekere zin de vroegere bewoners van dat deel van de stad die voor het vervullen van hun godsdienstplichten vanaf 1664 op de nabijgelegen Nieuwe Kerk waren aangewezen. Het gaat hier om de nieuwe uitleg die in het begin van de 17e eeuw tot stand komt in het kader van de aanleg van de nieuwe wallen waarmee de stad zich dan gaat omringen.

*Stadshuis,
Nieuwe Kerkhof 26
Stadspaleis, Ossenmarkt 4
en 4A;
foto's: M.J.A. Vooijs*

Grotendeels wordt de nieuwe uitleg bewoond door de onaanzienlijken van de stad. Op de kaart van Haubois, die prachtige verbeelding van het 17e-eeuwse

Groningen, zien we overal simpele eenkamerwoningjes met schuin dak en met de nok evenwijdig aan de straat. De straten liggen ver van elkaar waardoor in de grote binnenruimtes tussen de huizenwanden tuinen zijn aangelegd die de buurt een voor de Republiek ongekend groen karakter geven. (Het zal de 18e-eeuwse medicus Wouter van Doeveren niet ontgaan hoe gezond dat uitwerkt op zijn bewoners.) Het ambitieuze stadsbestuur had het met de huizenbouw graag anders gezien. Men verwachtte tengevolge van het op snee komen van de uitgestrekte venen in het zuid-oostelijke deel van de pro-

vincie en vanwege het lidmaatschap van de stad van de West-Indische Compagnie een grote bevolkingstoeloop. Maar de groei blijft uit, de verdiensten blijven achter bij de verwachting en echte stadshuizen met een verdieping en met een stevige zolder, waarvan de nok loodrecht op de straatrichting staat, worden er naar de zin van het stadsbestuur veel te weinig gebouwd. Een van de zeer weinige van dergelijke stadshuizen, vandaag de dag nog aanwezig, staat aan het Nieuwe Kerkhof en wel op nummer 26. (De beide vrijwel identieke buurpanden, op de kaart van Haubois ingetekend, zijn verdwenen.) Aan de Ossenmarkt zullen de huizen van de aanzienlijken verrijzen. Brede panden die uitzicht bieden op de veemarkt die zich hier tot ver in de 19e eeuw zal afspeelen.

Opmerkelijk aan de uitleg is voorts het stratenpatroon. Garwer Peters, zijn ontwerper, kiest voor een rasterpatroon binnen een min of meer rondlopende omwalling. Deze inrichting doet sterk denken aan een van de oplossingen die door de architecten van de Italiaanse renaissance werden gepropageerd voor de inrichting van *de ideale stad*.

Een nieuw bestemmingsplan voor de Hortusbuurt.

Het gemeentebestuur is druk bezig nieuwe bestemmingsplannen voor de stad te maken. Het moeilijkste karwei is voor het laatst bewaard, de bestemmingsplannen voor de binnenstad. Het plan voor Binnenstad-Oost bevindt zich in zijn afrondende fase en van de Hortusbuurt is in juni het voorontwerp gepubliceerd. (Voor het plan voor de stad binnen de diepenring zie elders in dit *Vriendenbulletin*.) De moeilijkheid zit hem in de vele functies die zich ruimtelijk meer en meer vervlechten naarmate je dichterbij het hart van de stad

komt en in het beschermen van het getuigenis van het verleden op plekken waar nieuwe vormen en functies hun plaats opeisen. Hoe wordt met dit dilemma in het plan van de Hortusbuurt omgesprongen?

Het beschermde stadsgezicht

De basis voor het beschermen van wat uit het verleden tot ons komt wordt gevonden in het door de rijksoverheid aangewezen *beschermde stadsgezicht*. Dit dateert voor de binnenstad van Groningen (inclusief de Hortusbuurt) van 1989. De aanwijzing gaat gepaard met een beschrijving van de historische kwaliteiten van het gebied. De verwachting van het rijk is dat de gemeente de in de beschrijving genoemde historische waarden door de regels en de normen van het bestemmingsplan zal beschermen. Deze zijn juridisch afdwingbaar. In het voorontwerp bestemmingsplan van de Hortus is een gedegen beschrijving van de historische ontwikkeling van de buurt opgenomen en zijn de te beschermen waarden benoemd. Zoals ook bij het plan voor Binnenstad-Oost het geval is, valt op over hoeveel kennis het gemeentelijk apparaat in dezen beschikt. In ieder geval over heel wat meer kennis dan in de jaren zestig het geval was toen het aanzien van de stad onnadenkend beschadigd is geraakt door de nieuwe academische functies die in het gebied tussen Grote Rozenstraat en Kruisstraat werden ondergebracht. De sinds de eerste helft van de 17e eeuw hier gevestigde Hortus werd toen naar Haren verplaatst en de R.U.G. vestigde er out-of-scale bouwwerken tot de volkswode dit iconoclasme deed stoppen. Een kleine helft van de tuin is hierdoor alsnog gered.

Het belang van de bescherming van cultuurhistorische waarden

In Groningen is bij de vorige ronde van bestemmingsplannen, zo'n tien à vijftien jaar geleden, het accent gelegd op ontwikkeling. Daartoe zijn toen ruimtegevendende bestemmingsplannen vastgesteld. Het gemeentebestuur zegt zich gelukkig te prijzen dat dit ook voor de Hortusbuurt is gebeurd want daardoor is *er voor gezorgd dat de Hortusbuurt van een verpauperde wijk in de jaren zestig.....is ontwikkeld tot een gevarieerde en populaire woonwijk in de binnenstad van Groningen.* (p. 35) Of dat echt dankzij het bestemmingsplan is? Men kan daarover alleen maar speculeren want wat er in deze jaren gebeurd zou zijn onder het regiem van een veel strikter bestemmingsplan weten we niet. In ieder geval verschuift het nieuwe bestemmings-

plan in de richting van meer bescherming. Er zijn (ensembles van) panden *die de ontstaansgeschiedenis van de buurt vertellen en het is wenselijk om deze ook vanuit dat oogpunt te bewaren.* (p. 36) Voor de gemeente is ook nog iets anders in het geding: de verschraling van het woonmilieu in de wijk door de intensivering van de studentenhuisvesting. Starters en gezinnen die de grondgebonden woningen met tuin prefereren moeten niet zijn gedwongen om plaats te maken voor allerlei appartementencomplexen en uitgebouwde woningen voor jongerenhuisvesting.

Van het beschermen van het erfgoed valt mijns inziens nog wel wat meer te zeggen. Het draagt bij aan de variatie in de bebouwing van de wijk. De met het erfgoed, zij het vaak gefragmentariseerd, overgeleverde kenmerken van een buurt dragen voor de bewoners bij aan de herkenbaarheid, aan het gevoel van thuiskomen. De burger woont in zijn uitzicht dat hij, zeker in het geval dat dit karakteristiek is, graag zal willen behouden en dat hij emotioneel als zijn eigendom ervaart. Hij zal in ieder geval niet te vinden zijn voor een verstoring van de schaal in zijn uitzicht. Overigens zit hij in een dubbelrol: zijn eigen woning zal hij daarentegen wellicht graag met een of twee verdiepingen willen uitbreiden. Alleen al daarom is het goed dat er normen zijn die de gemeente in staat stelt als scheidsrechter op te treden.

Welke zijn de te beschermen waarden voor de Hortusbuurt?

Het plan noemt *de stedenbouwkundige verkelingsstructuur met de radialen en de haaks daarop staande dwarsstraten*, (simpel gezegd de plattegrond van de buurt), *de bijzondere grootschalige open ruimten (Nieuwe Kerkhof, Ossenmarkt/ Guotplein) en de structuur van het Noorderplantsoen.* Wat wel genoemd wordt als van belang maar niet als waarde opgevoerd zijn de 19e-eeuwse gasthuizen die in de binnenruimten achter de stratenwanden zijn gebouwd en de wijk een typisch Drosteblik-effect meegeven en bovendien de oude bebouwing waarvan de typische 17e-eeuwse drieslag van woningen van de welgestelden, de stadswoningen en de eenlaags huisjes van de onaanzienlijken nog is te herkennen. Waarom liggen de te beschermen waarden van het gebied die het gemeentebestuur expliciet benoemt, uitsluitend in het platte vlak? Dat neemt niet weg dat in het regiem van het nieuwe bestemmingsplan wel degelijk sprake is

van maatregelen die de beide laatst genoemde aspecten beogen in meer of mindere mate te beschermen.

De Verbeelding

Het belangrijkste “product” van het bestemmingsplan is de Verbeelding, de plankaart waarop de bestemmingen, de functies en de begrenzingen van de bebouwing in horizontale en verticale zin staan ingetekend. Het zijn met name de begrenzingen waaraan valt af te lezen hoe en in welke mate het beschermde stadsgezicht daadwerkelijk in het bestemmingsplan wordt beschermd.

De plattegrond van de Hortusbuurt

De stedenbouwkundige verkavelingsstructuur met zijn stratenplan van radialen en haaks hierop staande dwarsstraten wordt met de in de kaart aangegeven rooilijnen en bouwvlakken goed beschermd. Dit geldt ook voor de gasthuizen die overigens niet alleen in hun plattegrond maar ook in hun bebouwing goed worden beschermd. De in de *Verbeelding* vastgelegde bebouwingshoogte van 4 m goothoogte en 7 m bouwhoogte legt de bestaande situatie vast. De binnenruimtes van de gasthuizen zijn bestemd als “tuin” en daarmee evenzeer beschermd.

Voor de binnentuinen en erven van woningen is een nieuw beschermingsinstrument ontwikkeld dat al is toegepast in het voorontwerp bestemmingsplan Binnenstad-Oost. Het komt hierop neer dat aanbouwen aan huizen op het achtererf maximaal 4 m hoog en 4 m breed mogen zijn. Een dergelijke bepaling voorkomt dat de achtererven worden volgebouwd met kamerverhuurbouwwerken tot ergernis van burens die hun ongestoorde tuingenot teloor zien gaan. Voor de Hortusbuurt levert het instrument echter niet veel op. Het wordt uitsluitend aangewend in de gebieden, aangemerkt met de bestemming *wonen-2* (dit gebied heeft bijna uitsluitend een woonbestemming). Deze bestemming is meegegeven aan de Noorderbinnensingel en het Circusterrein. Voor de rest van de Hortusbuurt geldt de woonbestemming *wonen-1* (naast wonen zijn ook bepaalde vormen van bedrijven toegestaan) en in dat geval mag een perceel tot 80% en soms tot 100% van de oppervlakte worden bebouwd. De hoogte is wel beperkt tot 4 m zodat licht en lucht achter de hoofdbebouwing nog kunnen toetreden. Vermoedelijk is er overigens in het gebied van *wonen-1* al veel achtererf bebouwd.

De bebouwing van de Hortusbuurt

Behalve de plattegrond van de wijk speelt de bebouwing voor het aanzien van de buurt een cruciale rol. Een eerste, specifieke bescherming wordt geboden door de aanwijzing van een pand tot rijks- of gemeentelijk monument. De rijksmonumenten vallen onder de bescherming van de monumentenwet, de gemeentelijke monumenten onder de Erfgoedverordening van 2010.

Aanpassingen of wijzigingen aan monumenten vergen een omgevingsvergunning. De lijst van panden, aangewezen als monument, neemt in het bestemmingsplan van de Hortusbuurt twee bladzijden in beslag. Ondermeer de gasthuizen zijn als rijksmonument aangewezen.

Een tweede beschermingsinstrument in Groningen is de zogeheten *korrelgrootte*. Het dient ter bescherming van het ritme in de gevelwand van de straten. De korrel wordt berekend als de gemiddelde breedte van de panden in een straat. Het komt er grofweg op neer dat deze korrel bij nieuwbouw in een straat moet worden geëerbiedigd. Nu staat echter dit instrument op de tocht. Zowel in het plan voor Binnenstad-Oost als voor de Hortusbuurt wordt betoogd dat de gevelindeling niet moet worden beschermd door het bestemmingsplan maar door de welstandscommissie waardoor de bescherming door een regel wordt vervangen door de bescherming door een advies. Inmiddels blijkt de gemeente verder te denken. In de recent verschenen notitie *Op weg naar een nieuwe bestemmingsplan binnenstad* wordt het instrument van de korrelgrootte weer in het zadel geholpen. *Want in de praktijk zo lezen we blijkt het goed te werken.* Men gaat vervolgens het begrip verfijnen door te spreken van een functionele korrel waarbij grenzen gesteld worden aan het samenvoegen van panden en de visuele korrel waarbij eisen gesteld worden aan de esthetische kant van de zaak. Het eerste zou dan geregeld moeten worden in het bestemmingsplan, het tweede in de komende welstandsnota. Al met al lijkt de gemeente op dit stuk van zaken nog met zichzelf in gesprek.

Wellicht het meest gevoelig ligt het derde beschermingsinstrument, de maximale bouwhoogte. Als basishoogte van de Hortusbuurt geldt een bouwhoogte van drie bouwlagen (11 m.). Dit is een laag minder dan in het huidige plan. Men hoopt hiermee wel de gezinswoningen uitbreidingsmogelijkheden te bieden maar te verhinderen dat projectontwikkelaars in de

Eenlaags panden,
Nieuwe Kerkhof 16,17,18;
foto: M.J.A. Vooijs

verleiding komen de woningen dankzij het bestaan van een vierde woonlaag te verbouwen tot een bestemming voor de studentenhuisvesting. Om te voorkomen dat de eenlaags woningen alle verdwijnen wordt de bouwhoogte voor een aantal van deze pandjes in zijstraten van de Hortusbuurt vastgelegd op 4m

goot- en 7m dakhoogte. Daarmee is gezegd dat de meeste eenlaags panden vogelvrij zijn, bijvoorbeeld die welke aan de radialen zijn gelegen (de Nieuwe Kijk in't Jat, Boteringe- en Ebbingestraten).

Nieuw in het plan is dat de afwijkingsbevoegdheid van de hoogtenorm van het bestemmingsplan, die in de nog geldende plannen aan het college was toegekend, voor het grootste deel van de Hortusbuurt gaat verdwijnen. Dat is een verbetering want het college stond bijna altijd een bouwlaag extra toe boven de norm van het bestemmingsplan.

Noorderhaven, Spilsluizen, Turfsingel, Boterdiep.

Voor de diepenring en het Boterdiep wordt nog wel volop ruimte geboden voor ontwikkeling. Het plan voorziet in een bouwhoogte van 4 bouwlagen (14 m) en hier geldt de afwijkingsbevoegdheid in tegenstelling tot de rest van het plangebied wel, zodat het college een vijfde bouwlaag (18 m) kan toestaan. *Zodoende, zegt de nota, wordt binnen het plangebied ook ruimte geboden aan (nieuwe) complexen van studentenhuisvesting* (p. 39). In het licht van de kwalificaties die op p. 40 aan de diepenring worden toegekend doet de ruimte die het plan biedt aan het opplussen van de bebouwing langs de diepenring wel heel vreemd aan. We lezen: *Een belangrijke ontwikkeling is de opwaardering van de diepenring die het visitekaartje van de binnenstad wordt genoemd. De diepenring zelf is de ketting (rondom de binnenstad) waaraan een aantal parels hangen.* Een van deze parels is de Noorderhaven waaromtrent wordt opgemerkt: *“De Noorderhaven is karakteristiek vanwege de historische haven met bijbehorende bebouwing (pakhuizen naast arbeiderswoningen). De nadruk ligt hier op het versterken van de historische architectuur en de relatie met het Noorderplantsoen.”* Het is van tweeën een. Of men houdt de eigen retoriek voor waar en men zorgt voor een beschermend

regiem of men handhaaft de gekozen normen en men verandert de doelstelling die de gemeente heeft geformuleerd voor de Noorderhaven.

Conclusies

1) Vergelijking met het oude bestemmingsplan laat zien dat de bescherming van het stadsgezicht in de Hortusbuurt is versterkt. In dat opzicht is het plan van de Hortusbuurt ook beter dan het voorontwerp bestemmingsplan Binnenstad-Oost. In dit laatste plan is bijvoorbeeld de afwijkingsbevoegdheid van het college nog volop van kracht.

2) Wat moet verbeteren in het komende ontwerp is de bescherming van de eenlaags huizen in de zin dat er meer van dit type woningen dient te worden beschermd, zowel in de radialen als in de zijstraten.

Daarbij moet zowel de norm van de maximale hoogte van 4 m goot- en 7 m bouwhoogte gelden als ook het instrument *kap* worden toegepast. Dit instrument komt wel voor in het plan van Binnenstad-Oost maar ontbreekt in de Hortusbuurt terwijl juist de kap van de eenlaagspanden met zijn nokrichting, evenwijdig aan de straat, in de 17e eeuw in de buurt al overvloedig aanwezig is.

Juist dit karakteristieke aspect moet niet teloorgaan. De aanwezigheid van deze woonvorm draagt ook bij tot het veelvormige karakter van de wijk. Wat er voor in de plaats zal komen in de vorm van meergelagige panden van een weinig uitgesproken architectuur maakt het aanzien van de Hortusbuurt er niet beter op.

Voorkomen moet worden dat het eenlaags pand de spreekwoordelijke naald in de hooiberg wordt.

Deze panden moeten substantieel aanwezig blijven, wil de nog steeds herkenbare 17e-eeuwse drieslag van de woningen blijven bijdragen aan het bijzondere karakter van de wijk.

3) De maatvoering van de bestaande bebouwing van de Noorderhaven, en Spilsluizen moet niet veranderen. Dat doet afbreuk aan de in de toelichting van het plan zo hoog geprezen aantrekkelijkheid van dit stedelijk landschap.

4) Van het gemeentebestuur mag worden verlangd dat in de drie bestemmingsplannen van de binnenstad een en hetzelfde korrelregiem geldt. En dat het instrument zo is gedefinieerd dat het effectief beschermend werkt.

Sloop en nieuwbouw
Kleine Leliestraat 27;
foto's: Bob van Dijk

Petra Huizinga, op zoek naar de onbekend gebleven Mulock Houwer

Door een lezing van Beno Hofman over het Blauwe Dorp kwam ze op het idee. Ze zocht naar een afstudeeronderwerp voor haar studie *cultuurwetenschappen* aan de Open Universiteit. Hofman vertelde dat van de ontwerper van het Blauwe Dorp, Mulock Houwer, zo weinig bekend was en er eigenlijk ook geen publicaties over hem verschenen waren.

Petra Huizinga heeft zoals ze zegt wat “rondgezworven in haar studie”, als ze een betrekking krijgt als secretaresse bij de SRON, de Stichting Ruimteonderzoek Nederland of in nog beter Nederlands tegenwoordig het Netherlands Institute for Space Research geheten. Het instituut is een topinstelling op het gebied van het onderzoek en is gevestigd te Utrecht en te Groningen. Aan de Groningse instelling zijn in zijn hoogtijdagen een honderdtal medewerkers actief, waarvan een veertigtal vast. Het instituut heeft in 2009 een HIFI-instrument geleverd voor de in dat jaar vanaf het grondgebied van Frans Guyana gelanceerde Herschel-satelliet. Het project waar 25 landen bij betrokken zijn, heeft de SRON als *principal investigator* (“wij coördineren”). Petra Huizinga: “We meten met infrarood. De hiermee verkregen data worden nauwkeurig bestudeerd met de bedoeling meer te weten te komen over het ontstaan van de sterren.”

Studie

Naast haar baan als secretaresse begint Huizinga aan een studie aan de Open Universiteit. Ze kiest voor een opleiding met een heel breed pakket aan vakken als geschiedenis, filosofie, literatuur en kunstgeschiedenis en met haar studie over Mulock Houwer rondt ze de opleiding tot haar M.A. af.

“Mulock Houwer heeft veel in de stad gedaan en vandaar dat ik mijn onderzoek

vooreerst beperkt heb tot zijn bijdrage op het gebied van de volkshuisvesting.”

De Werdegang van Mulock Houwer

“Hij is hiermee begonnen aan de Meeuwerderweg. In 1901 komt de woningwet tot stand. Een eerste gevolg van de wet is dat enkele eigenaars hun panden een andere dan de woonbestemming wenselijk te geven en hun huurders op straat zetten. De huizen aan de Meeuwerderweg, gereed in 1915, zijn bedoeld om de nood van deze bewoners te lenigen. Mulock Houwer ziet dit als een eenmalige actie. Hij verwacht niet dat de gemeente vaker voor eigen rekening woningen zal gaan bouwen. En de liberale gemeenteraad verwacht dat al helemaal niet. De overheersende opvatting is dat mensen zelf voor hun huisvesting moeten zorgen. Arme mensen zouden alleen maar lui worden als er voor hen zou worden gebouwd. Maar de woningnood groeit en het aantal daklozen neemt toe omdat tengevolge van de woningwet huizen worden afgekeurd. Er wordt steeds kritischer gekeken naar de sloppen van de binnenstad. In 1916 komt Mulock Houwer met zijn plan voor de bouw van het Rode Dorp. De huizen zijn bestemd voor degenen die te weinig verdienen om de huur te kunnen opbrengen. Het wordt eerst door de gemeente terzijde gelegd maar in 1918 alsnog gerealiseerd. In 1917-1918 worden er aan de Billitonstraat door de gemeente 80 woningen voor arbeiders gebouwd. Het Blauwe Dorp dateert van 1919-1920 en laat een opzet zien waarbij tevens gebouwd wordt voor de wat beter gesitueerde arbeider: de rug-aan-rug woningen worden omringd door grotere randwoningen. Gaandeweg komt in het werk van Mulock Houwer het accent meer te liggen op de sociale woningbouw. Als hij in 1921 een lezing houdt voor de Vereniging van ingenieurs, verklaart hij dat het bouwen voor de armste lagen van de bevolking al

Het blauwe dorp;
foto: M.J.A. Vooijs

had moeten geschieden vanaf 1875 zodat men de ellende voor zou zijn gebleven.

Overigens, in de jaren twintig wordt er ook gebouwd voor de wat hogere inkomens op het niveau van de onderwijzers en middenstanders want de woningnood onder deze groep is dan heel hoog.”

Deventer

Huizinga heeft geprobeerd ook een beeld te krijgen van het werk van Mulock Houwer voor hij in 1900 in Groningen directeur van gemeentewerken wordt. Geboortig uit Zierikzee in 1857, wordt hij te Delft zowel civiel als bouwkundig ingenieur, waarna hij in dienst komt bij de gerenommeerde Amsterdamse architect Muysken. De volgende stap in zijn loopbaan is Deventer waar hij tot stadsarchitect wordt benoemd. Huizinga: “Ik heb tijdens een vakantie mijn tenten in het archief van Deventer opgeslagen. Pas op de laatste dag van mijn verblijf ontdekte ik hem in de papieren en kon ik een overzicht van zijn werk in Deventer samenstellen.

Als directeur van gemeentewerken ontwerpt hij zelf, ook in Groningen. Maar op de tekeningen tref je geen signatuur aan en moet je op basis van de karakteristieken van zijn eigen stijl vaststellen welke ontwerpen van zijn hand zijn.”

Groningen

“Zijn eerste grotere werk voor de stad is het ontwerp voor het GEB, nu *de Machinefabriek* geheten. In 1903 ontwerpt hij de plattegrond voor de befaamde wereltentoonstelling in Groningen. Overigens valt het met de vertegenwoordiging van de wereld nogal mee. Alleen een Japans theehuis herinnert de bezoekers aan de wereld. Van zijn hand zijn ook de muziekkoepele in het Noorderplantsoen (1905) en de betonomlijsting van de vijver uit 1912.” Huizinga typeert hem als een man die heel erg bij de stad betrokken is, moedig en ook wel emotioneel. Berucht wordt zijn uitval naar het college van B. en W. tijdens de begrafenis van zijn onderdirecteur Meijners die door het college niet tot opvolger wordt benoemd als Mulock Houwer in 1923 met pensioen gaat. Bij zijn herdenkingstoespraak aan het graf van Meijners die de hand aan zichzelf heeft geslagen, wordt het college hier verantwoordelijk voor gehouden waarbij Mulock Houwer wijst op de enorme werk-

druk op het bureau van gemeentewerken. Het college verlaat vervolgens, vergezeld van de nieuwe directeur Schut, voortijdig de begraafplaats. Het incident heeft kennelijk niet verhinderd dat het grafmonument van Mulock Houwer op het Esserveld tot op de dag van vandaag door de gemeente wordt onderhouden.

Plannen

Huizinga is nog steeds met Mulock Houwer bezig. “Persoonlijke documenten heb ik nog niet gevonden. Hij was ongetrouwd en woonde samen met zijn zuster. Ja, dan stopt het bij je dood. Ik hoop aan hem nog eens een uitgebreide publicatie te wijden, mogelijk in de vorm van een proefschrift. Dat kan er ook toe bijdragen dat het oordeel van het nageslacht over hem wordt genuanceerd. Aan het eind van zijn gemeentelijke loopbaan ontstaat een conflict over het ontwerp van de MTS (tegenwoordig aangeduid met het acroniem HTS) en Minerva, dat het Bernoulliplein afsluit. Vermoedelijk heeft hij het schoolgebouw zelf graag willen ontwerpen maar hij heeft er absoluut geen tijd voor. Wat hij in zijn hoofd had, was een imposant gebouw dat je benaderde door een soort van oprijlaan. Maar het wordt het voor die tijd supermoderne schoolgebouw van Wiebenga dat een icoon van de nieuwe zakelijkheid zal worden. Dat hij zich hiertegen heeft verzet heeft zijn reputatie geen goed gedaan.”

De SRON

Maar Huizinga's aandacht is voorlopig nog sterk bepaald bij de SRON. Ze schrijft met een collega aan een boek over het sinds de jaren zestig bestaande instituut. Ze heeft hier een “erg leuke werkplek”. Er bestaan echter plannen de instelling bij het hoofdbedrijf van Utrecht te voegen en een nieuwe plaats van vestiging te kiezen in het sciencepark te Amsterdam, een gemeenschappelijk initiatief van de Vrije Universiteit en de Universiteit van Amsterdam. Huizinga:

“Er is echter nogal een cultuurverschil tussen “Utrecht” en “Groningen”. Utrecht heeft altijd aangehaakt bij bestaande projecten terwijl Groningen veelal aan de wieg heeft gestaan van de projecten. Groningen heeft daardoor meer een pioniersmentaliteit.”

Voor de stad zou het vertrek van dit topinstituut een ernstige aderlating betekenen.

Mevrouw Huizinga zal op 2 oktober een lezing over Mulock Houwer verzorgen voor de Vrienden. Elders in het nummer worden de precieze gegevens van de lezing vermeld.

Activiteitenverslag 2011

De ontwikkelingen in onze stad zijn ook in 2011 door ons bestuur nauwlettend gevolgd.

Waar nodig is op gemeentelijke plannen ingegaan met ingezonden zienswijzen en inspraakreacties. In ons informatieblad Vriendenbulletin en op onze website is daarvan uitvoerig verslag gedaan.

Actuele ontwikkelingen

Het bestuur heeft op 26 februari 2011 een brief geschreven aan de Commissie Terlouw, de commissie van 'drie wijze mannen' die oplossingen moest aandragen voor de gerezen moeilijkheden met het Forum. Hierin hebben wij uitvoerig onze

zorgen uitgesproken over het draagvlak onder de bevolking en de inhoudelijke en stedenbouwkundige aspecten van het plan. Wij vroegen om alsnog een fasering in te voeren met eventueel uitstel van een gedeelte van het, waar nodig gewijzigde, plan tot betere tijden.

Een aantal bestuursleden heeft op 15 april 2011 op initiatief van wethouder Karin Dekker met haar een gesprek gevoerd over onder andere het vroegtijdig burgers informeren over (bouw)plannen en over de noodzaak om de ruimtelijke en stedenbouwkundige samenhang van de binnenstad te behouden en te voorkomen dat de ruimtelijke invulling een planning van losse projecten wordt.

Op 24 mei 2011 schreef het bestuur aan wethouder Stadsbeheer en Ecologie mevrouw Visscher een brief over de kastanjekap aan de singels. Hierin werd er aandacht op gevestigd dat niet de individuele boom, maar van een laan de lengte, de horizontale dimensie, beeldbepalend is.

Naar aanleiding van een door B&W uitgeschreven prijsvraag voor invulling van het terrein van de voormalige Suikerunie voor tijdelijk gebruik hebben de Vrienden een idee ontwikkeld voor een meer definitieve invulling. Het zou jammer zijn om met dit prachtige terrein voor lange tijd nietsdoen als uitgangspunt te kiezen. Zie het bijgaande artikel op 29 november 2011 gepubliceerd in het Dagblad van het Noorden.

Vriendenbulletin

Vorig jaar beleefde ons informatieblad *Vriendenbulletin* haar 26ste jaargang. Daarin zagen vier nummers het licht, de nummers 64 tot en met 67. Dank zij de vormgeving door Cees Weis en het druk-

artikel DvhN, 29-11-2011

'Groot sportcomplex op terrein suikerfabriek'

● Voorstel van Vrienden van de stad Groningen

Groningen Er moet een 'echte' invulling komen voor het terrein van de vroegere suikerfabriek in Groningen. 'Het op lange termijn toelaten van slechts tijdelijke activiteiten en het terrein verder nutteloos laten liggen is zonde'. Dat schrijven de Vrienden van de stad Groningen aan B en W en aan de jury van de prijsvraag die voor het oude fabrieksterrein is uitgeschreven.

De Vrienden stellen voor om op het vrijgekomen terrein een complex neer te zetten waarin sport, wetenschap en onderwijs bijeen worden gebracht'. Ze denken aan takken van sport die nu nog nauwelijks in Groningen zijn vertegenwoordigd of die te weinig ruimte hebben, bijvoorbeeld atletiek. 'Koppel dit aan de initiatieven voor Gro-

ningen city of talent en Healthy Ageing. Dan krijg je een hooggequalificeerd complex, waar sport, onderwijs en wetenschap vergaand zijn geïntegreerd. Groningen zal zich dan duidelijk profileren op dit terrein, als enige stad in Nederland waar dit zo vergaand gebeurt.'

Concreet denken de Vrienden aan een overdekt sportcentrum, sportvelden, onderzoeksinstituten, onderwijsinstituten en bijbehorende voorzieningen als hotels. Het vroegere terrein van Suiker Unie, pal tegen de westelijke ringweg aan, heeft er volgens hen de ideale ligging voor. 'De verkeersontsluiting is uitstekend. Er is ruimte voor parkeervoorzieningen, gekoppeld aan een spoor-/regiotram-verbinding'. De stichting Vrienden van de stad Groningen bestaat 27 jaar. Ze werd opgericht 'om een positief beeld van de stad Groningen te helpen uitdragen'. (DvhN)

werk van Klaas Woning zagen de bladen er weer keurig verzorgd uit.

De redactie is er in geslaagd veelzijdige en sprekende artikelen te presenteren. Naast de nodige artikelen met de mening van het bestuur over ontwikkelde gemeentepannen in de binnenstad, zoals over de oostwand van de Grote Markt, het Groninger Forum, de Regiotram, maar ook over de Zuidelijke Ringweg vindt u onder meer stukken over (o n v o l d o e n d e) beschermd stadsgezicht, verzezen nieuwbouw in de binnenstad, "energy valley", de totstandkoming van het "Cruiseschip", het klokkeluiden in de Martinatoren, etc. Ook is er regelmatig plaats voor interviews met nieuwe gemeenteraadsleden en andere aansprekende Groningers.

Op de pagina's achterin staan telkens de agenda van de komende Activiteiten die voor onze donateurs zijn georganiseerd en een pagina Groningana.

Activiteiten voor donateurs

- Wegens de (te) grote belangstelling in 2010 voor de excursie naar het Zernike complex is op 11 februari 2011 een tweede excursie georganiseerd naar de nieuwe gebouwen op het Zernikerterrein. Na de ontvangst in de Zernikeborg en een 3D-filmvoorstelling aldaar brachten we onder

leiding van projectmanager Martin Kranenburg een bezoek aan de diverse nieuwe, onder prachtige architectuur opgerichte gebouwen in deze onderwijs-wijk, zoals het Duisenberggebouw, de Bernoulliborg, de Linnaeusborg, etc. Zij laten een onvergetelijke indruk achter. Zie foto.

- Op 3 maart 2011 hield **Prof. Fons Asselbergs** een voordracht over burgerparticipatie bij stadsontwikkeling onder de titel "*Hoe kan de bevolking betrokken worden bij de ontwikkeling van plannen in een historische binnenstad?*"

In Deventer heeft Professor Asselbergs met architect Coenen aangegeven hoe bij de voorbereiding van nieuwe plannen de bewoners en gebruikers betrokken moeten worden ter bescherming van het stadsgezicht. Dit heeft geleid tot een ambitiedocument voor de gemeenteraad van Deventer. Omdat in de binnenstad van Groningen -beschermd stadsgezicht- te veel wordt gesloopt en vervangen door minder aantrekkelijke en niet in de context passende nieuwbouw waren wij blij dat hij voor ons hierover een voordracht heeft willen houden. Ons bestuur gaat dit onderwerp zeer ter harte.

- Op 26 april 2011 organiseerden wij voor onze donateurs een kijkje in de keuken van de stichting **Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen**. We brachten een bezoek aan het gebouw van de Groninger Archieven waarin het centrum is ondergebracht en waar coördinator mevrouw Jongejan ons liet kennismaken met deze stichting. Ze illustreerde dat met voorbeelden van educatieve projecten en zoekvragen vanuit de samenleving. Daarna volgde een rondleiding in het depot waar de oorlogs- en verzetsdocumentatie ligt opgeslagen.

- 10 september 2011. Op de tweede zaterdag in september, **Open Monumenten Dag**, stonden de Vrienden van de Stad zoals gebruikelijk de hele dag met een fraai ingerichte kraam in de Martinikerk. Aan veel voorbijgangers werden de doelstellingen en werkzaamheden van onze stichting uitgelegd. Er kon een zevental nieuwe donateurs worden genoteerd.

- Op 15 september kregen wij in het Informatiepaviljoen van het **Open Lab Ebbing (OLE)** uitleg door Christoph de Jongh over de nieuwe tijdelijke gebiedsvulling in het Ebbingekwartier. Met film en uitvoerige toelichting, voort-

Vriendenbulletin
nummer 67

Voor de ingang van de
Linnaeusborg, het gebouw
voor Levenswetenschappen
(Biologie), door de studenten
aangeduid als
Grasborg;
foto. Henk Bakker

gezet tijdens de rondwandeling over het OLE-terrein, gaf hij aan hoe tot 2016 op deze locatie een diversiteit aan activiteiten plaats kan vinden.

- Op 21 december hield **Taco Tel**, bouw-historicus van de gemeente Groningen, voor ons een lezing over het bouwhistorisch onderzoek in de binnenstad. Een nieuwe oogst aan bijzonderheden die de laatste paar jaar in de eeuwenoude gebouwen in de binnenstad werden ontdekt passeerde de revue. Onder andere oorlogsschade aan oude kapconstructies, maar ook zwartgeschilderde plafonds, restanten van eeuwenoud behang en wat er achter het behang werd geplakt.

De lezingen worden steeds gehouden in Het HeerenHuis, Spilsluizen 9. Over de huur van de grote zaal hebben wij plezierige afspraken kunnen maken.

Bestuur

Eind 2011 hebben twee bestuursleden hun deelname aan het bestuur beëindigd:

Piet Spijk, die vanaf 1989 onafgebroken bestuurslid is geweest, waarvan een vijftal jaren als voorzitter, en Klaas Swaak die vanaf 2007 deelnam aan het bestuur. Eerder in het jaar hadden wij al afscheid genomen van John Berkhout als bestuurslid.

Nieuw in de bestuursgelederen is in 2011 aangetreden Maria Hintzbergen. Zij heeft veel ervaring opgedaan met burgerparticipatie, onder andere als voorzitter van een bewonersorganisatie en door betrokkenheid bij diverse wijkplannen. Ze is daardoor

een waardevolle aanvulling van het bestuur.

Het zoeken naar nieuwe bestuursleden om de opgetreden vacatures op te vullen gaat intussen onverminderd voort.

Bestuursvergaderingen worden als regel gehouden op de derde woensdag van elke maand, met uitzondering van de zomermaanden. In 2011 heeft het bestuur 11 maal vergaderd.

Website

Op onze website www.vriendenstadgroningen.nl kunt u lezen over de doelstellingen van onze stichting, de samenstelling van het bestuur met persoonsbeschrijving, de activiteiten voor de donateurs, de publicaties van het bestuur, de inhoud van de Vriendenbulletins, etc.

Ook kunt u er uw bericht aan de Vrienden van de Stad Groningen posten en u opgeven als donateur.

De website wordt met veel enthousiasme door Wim van Rink bijgehouden.

Donateurs

Er zijn ongeveer 400 vaste donateurs, die jaarlijks een donatie van 15 Euro of meer overmaken. Ook worden wij soms verrast door een gulle gever. Zij zorgen ervoor dat de stichting haar doelstellingen kan handhaven en uitgifte van het Vriendenbulletin, organisatie van de excursies en lezingen, het secretariaat, etc. kan blijven bekostigen.

De donateuradministratie wordt zeer nauwgezet bijgehouden door Alfred van Deemter.

Activiteit

Lezing over Mulock Houwer (1857-1933)

Het bestuur van de Vrienden van de Stad Groningen nodigt u uit voor een lezing door Petra Huizinga over haar onderzoek naar de architect ir. J. A. Mulock Houwer. Vanaf 1882 was hij stadsbouwmeester van Deventer tot dat hij in 1900 werd benoemd tot directeur gemeentewerken van de gemeente Groningen (tot 1923). Van de gebouwen die hij ontwierp is veel inmiddels verdwenen, maar veel monumentale gebouwen zijn bewaard gebleven, bijvoorbeeld het gebouw van de Zeevaartschool en de Watertoren aan de Hofstede de Grootkade, het Blauwe Dorp, het Paviljoen in het Stadspark, de betonnen vijver in het Noorderplantsoen. (Zie ook het interview met Petra Huizinga door Pieter Bootsma elders in dit blad).

Datum: 2 oktober 2012
 Aanvang: 20.00 uur; vanaf half acht staat de koffie klaar
 Plaats: Het HeerenHuis, Spilsluizen 9, Groningen

JAARGANG 27
SEPTEMBER 2012
NUMMER 70

G r o e n i n g a

VRIENDENBULLETIN

STICHTING VRIENDEN VAN DE STAD GRONINGEN

Colofon

Redactie:

Drs. P. J. E. Bootsma
 Ir. T. H. J. Sleyfer
 Drs. M. J. A. Vooijs

Lay-out

C. Weis, Groningen

Druk:

K. Woning, Groningen

Redactieadres:

Haddingestraat 24,
 9711 KD Groningen,
 050 - 318 16 45

Afbeelding omslag:

Uitzicht over het
 Gedempte Zuiderdiep
 vanaf de bovenste verdie-
 ping van RO/EZ. Foto:
 Pieter Bootsma

Kopijdatum

nummer 71:
 1 oktober 2012

Kopij aanleveren
 in Word,
 foto's als JPEG,
 Tiff of EPS.

ISSN 1384-8607

Inhoudsopgave:

<i>Thomas Sleyfer</i> Van de voorzitter	1
<i>Het bestuur</i> Geachte leden van de Raad	2
<i>Pieter Bootsma</i> Op weg naar een nieuw bestemmingsplan voor de binnenstad	3
<i>Tineke Vooijs</i> Interview met Gerjan Kelder	5
<i>Pieter Bootsma</i> Wordt de Hortusbuurt in het nieuwe bestemmingsplan beschermd?	8
<i>Pieter Bootsma</i> Petra Huizinga, op zoek naar de onbekend gebleven Mulock Houwer	12
<i>Jan van der Laan</i> Activiteitenverslag 2011	14
Activiteit	16
<i>Tjeerd Duursma</i> Wandelen door de Hortusbuurt met de Vrienden van de Stad	17

G r o e n i n g a

Wandelen door de Hortusbuurt met de Vrienden van de Stad

Op zaterdag 9 juni verzamelde een groep van zo'n 20 belangstellenden zich in de Nieuwe Kerk om onder leiding van Pieter Bootsma een ontdekkingsstocht te maken door de Hortusbuurt. Met de blik vooral vanuit historisch oogpunt, waar Pieter voorafgaand aan de wandeling nog kort op inging (zie ook het vorige Vriendenbulletin, blz. 16).

De warme koffie die Marijke Bootsma ons inschonk gaf voldoende pit voor de excursie in de frisse en soms iets natte buitenlucht. Het aardige van zo'n door een deskundige geleide tocht is dat ook degene die de buurt nu wel enigszins denkt te kennen, al snel merkt dat er kennislacunes zijn en dat het hier gaat om een interessant historisch gebied (van oorsprong 17e-eeuws) waar veel

*Middengasthuis aan de Grote Leliestraat;
foto: Tjeerd Duursma*

over te vertellen valt. En waarvan de sporen nog zichtbaar zijn voor wie wil kijken.

Of het nu gaat om de verschillende bouwstijlen van de vier huisjes buiten de kerk, de plek waar het tabaksconcern van Niemeijer begon en iets verder smid Fongers de basis legde voor de latere bloeiende fietsenfabriek, of om de opzet van het stratenplan of om de ligging op de uitlopers van de Hondsrug (aflopende straten!), om de locatie van een centraal openbaar gebouw zoals de Nieuwe Kerk, of om de resten van enkele voornamere huizen zoals het stadsbestuur die graag zag verrijzen.

Of om de royale ruimtes tussen de straten en de ruime binnentuinen welke ruimtes in een andere eeuw op diverse plaatsen werden benut voor de oprichting van gasthuizen. En ook om te zien hoe weinig fraai de ingrepen in het beeld van de buurt zijn daar waar moderne (en veel hogere) bouwsels tussen de bestaande huizen zijn gewurmd en ook elders (b.v. de detonerende bouwlaag bovenop het Kammingapand!) op de hoek van de Oude Boteringestraat en de Spilsluizen, doordat het bestemmingsplan niet voldoende bescherming biedt tegen aantasting van het stadsbeeld. Ook de strijd van de buurt om behoud van het Hortusterrein en beteugeling van nieuwbouwdrift kwam even aan de orde.

De route was goed gekozen en voor een ieder te volbrengen. En boeide van de eerste tot de laatste minuut.

Op de Ossenmarkt mocht Pieter ieders dank en een paar Ommelander producten in ontvangst nemen; beide kwamen hem toe.

DONATEUR WORDEN
BESTUURSSAMENSTELLING

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

De Stichting Vrienden van de Stad Groningen,

opgericht in 1984, komt op voor de belangen van Groningen als centrum van Noord-Nederland en als belangrijke historische stad.

De doelstellingen zijn, kort samengevat:

- het helpen uitdragen van een positief beeld van de stad Groningen
- het bevorderen van de belangstelling voor de geschiedenis van de stad Groningen
- het bevorderen van de meningsvorming over hedendaagse ontwikkelingen in de stad vanuit de historische achtergrond
- het reageren op deze actuele ontwikkelingen

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van de Vrienden van de Stad Groningen opgeven bij onderstaand correspondentieadres

**Postbus 296
9700 AG Groningen**

of via de website:
www.vriendenstadgroningen.nl

Bank: 44.73.73

Minimum donatie
€ 15,00 per jaar

Bestuurssamenstelling

Drs. P. J. E. Bootsma
Mr. T. Duursma
M. L. Hintzbergen
Mr. drs. J. van der Laan (secretaris/
penningmeester)
Prof. dr. P. Nieuwenhuis
Ir. T. H. J. Sleyfer (voorzitter)
Drs. M. J. A. Vooijs

G r o e n i n g a

